Norėdami atskleisti Lietuvos, kuri atitinka korporatistinį, pereinantį į liberalų gerovės valstybės tipą, socialinę sistemą, pasirinkome Olandiją, kuri atstovauja socialiniam – demokratiniam tipui bei Portugaliją, atstovaujančią korporatistiniam. Skirtumams išryškinti naudojome tris socialinių išmokų rūšis: vaiko pašalpas, nedarbo išmokas, senatvės pensijos išmokas.

Tyrimo metu padarėme išvadą, jog finansiniu atžvilgiu didžiausios išmokos skiriamos Olandijoje, mažiausios – Lietuvoje. Tai lemia istoriniai, ekonominiai, socialiniai faktoriai. Taip pat padarėme išvadą, kad gaudami mažas socialines išmokas gyventojai skatinami kuo greičiau grįžti į darbo rinką. Aktyvus ar pasyvus priklausymas nuo darbo rinkos rodo dekomodifikacijos lygį. Remiantis naudota literatūra bei tyrimais įrodėme, kad Olandijoje dekomodifikacijos lygis yra aukštas, Portugalijoje vidutinis, Lietuvoje labai žemas.

SOCIALINĖ PAGALBA DELIKVENTINIO ELGESIO PAAUGLIAMS

Dovilė Simonavičiūtė

Mykolo Romerio universiteto Socialinės politikos fakulteto III kursas
Tel. +370 684 73467
El. paštas jusimen@stud.mruni.lt

Justina Šimėnaitė

Mykolo Romerio universiteto Socialinės politikos fakulteto III kursas
Tel. +370 603 68189
El. paštas dosiman@stud.mruni.lt

Pagrindinės sąvokos: delikventinis elgesys, paauglystė.

Santrauka

Vidaus reikalų ministerijos duomenimis, 2004 m. 14–17 metų nepilnamečiai padarė 4,3 tūkst. nusikaltimų ir 0,7 tūkst. baudžiamųjų nusižengimų. Vaikų nusikalstamumas dažnai siejamas su paauglystės krize. Psichologiniu požiūriu šis amžiaus tarpsnis yra vienas iš sudėtingiausių, prieštaringiausių ir įdomiausių. Siekiant sumažinti paauglių nusikalstamumą, šalyje vykdomos įvairios prevencinės programos. Vidaus reikalų ministerijos 1999 – 2010 ilgalaikiame strateginiame veiklos

plane kontroliuojant nepilnamečių nusikalstamumą numatyta siekti dviejų tikslų: gerinti vaikų teisių apsaugą ir mažinti jaunimo nusikalstamumo lygį bei sukurti veiksmingą nepilnamečių nusikalstamumo prevencijos sistemą, kuri kontroliuotų kriminogeninius procesus ir reiškinius, nulemiančius vaiko teisių pažeidimus. Siekiant padėti delikventinio elgesio paaugliams, dažniausiai yra remiamasi bihevioriz mo ir realybės terapijomis. Biheviorizmo modelis socialiniame darbe pradėtas taikyti XIX amžiuje. Pagrindinė šio modelio prielaida – žmogaus elgesiui turi įtakos įvykiai, vykstantys jo aplinkoje. Bihevioristai daugiausia dėmesio skiria tam, ką žmonės daro ir kokios aplinkybės juos priverčia vienaip ar kitaip pasielgti. Realybės terapijoje pabrėžiamas švietimo sistemos keitimas, siekiant ją sukurti tinkamą jauniems žmonėms, kur būtų pabrėžiamas mąstymas, o paaugliai domėtųsi kokybiško mokslo siekimu.

ĮVADAS

Mokslinio tyrimo temos aktualumas. Lietuvoje vis aktualesnė tema tampa nepilnamečių nusikalstamumas. Vis labiau atkreipiamas dėmesys į nepilnamečių daromų nusikaltimų didėjimą, kuris lenkia bendrojo smurtinio nusikalstamumo didėjimo tempus. Palyginus 2004 m. ir 2003 m., nepilnamečių, įtariamų (kaltinamų) padarius nusikaltimus, skaičius padidėjo (2003 m. – 3274 nusikaltimai, 2004 m. – 4232 nusikaltimai) [6]. Visa tai verčia ieškoti veiksnių, kurie lemia delinkventinį paauglių elgesį, tinkamų problemos sprendimo būdų, nes kuo jaunesnis yra žmogus, padaręs nusikaltimą, tuo didesnė tikimybė, kad jis vėl nusikals.

Tyrimo tikslas – atkreipti dėmesį į socialinę pagalbą, kurios reikia šios rizikos grupės paaugliams. Išanalizuoti ir rasti kuo tinkamesnius darbo būdus, kurie padėtų psichologams, socialiniams darbuotojams, teisininkams ir kt. sričių specialistams išspręsti paauglių nusikalstamumo problemą.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išsiaiškinti vaikų delinkventinio elgesio sampratą.
2. Išskirti dažniausiai vaikų dienos centruose naudojamus socialinės pagalbos būdus.
3. Įvertinti pagalbos būdų veiksmingumą.

Vaikai, kurių elgesys dažnai neatitinka visuomenėje esamų normų, vadinami delinkventinio elgesio vaikais. Delinkventinį elgesį apibūdina tokios sąvokos: agresyvus, prievartaujantis, kriminalinis elgesys, smulkios vagystės, pasikartojantis elgesio nuokrypis ir kt. Tai dažniausiai pasireiškia paauglystės laikotarpiu. Paauglystė – amžiaus tarpsnis nuo 12 metų iki brandos. Tai saviraiškos laisvės ir savęs ieškojimo metas. Paaugliai bando spręsti savęs pažinimo problemą, save laiko suaugusiais ir siekia tai įtvirtinti. Yra manoma, kad paaugliai elgiasi išskirtinai norėdami pabrėžti savąjį Aš ir parodyti savo nepriklausomybę. Jie nori savarankiškai, nepriklausomai veikti, sukurti naujus emocinius ryšius, santykius, rasti savo vietą visuomenėje. Ši visuomenės grupė dažnai yra konfliktiška ir turi elgesio problemų, tačiau tai reikėtų vertinti kaip normą.

Siekiant padėti paaugliams, kuriems būdingas delingventinis elgesys, Lietuvoje vis labiau atkreipiams dėmesys į vaikų dienos centrus. Šiuose centruose socialiniai darbuotojai ir savanoriai teikia socialinę pagalbą vaikams iš rizikos šeimų.

Ši socialinė pagalba siejama su įvairių teorijų taikymu, siekiant padėti paaugliams, turintiems elgesio problemų. Dažniausiai naudojamos dvi teorijos: bihevioriz mo ir realybės terapijos.

Bihevioriz mo teorijoje svarbiausi aspektai, aiškinant paauglių (nuo 12 m. iki brandos) nusikalstamumą, yra elgesys, aplinka ir praeitis. Jausmai čia neliečiami. Šios teorijos šalininkai paauglių delinkventinį elgesį aiškina keliais būdais – klasikine sąlygine reakcija, operantiniu sąlygojimu ir socialinio išmokimo teorija. Dažniausiai taikoma – operantinio sąlygojimo teorija, kurioje akcentuojami teigiami ir neigiami pastiprinimai, bausmės įtaka elgesio korekcijai.

Realybės terapijoje egzistuoja dvi asmenybės raidos teorijos: kontrolės ir identiteto (tapatybės). Kontrolės teorijoje paauglių delinkventinis elgesys aiškinamas remiantis idėja, kad kiekvienas vaikas savo galvoje turi supratimą, kokia yra realybė ir norimo turėti pasaulio vaizdą. Skirtumas, kuris atsiranda dėl šių paveikslų skirtingumo, yra viena iš priežasčių, verčiančių paauglį pasirinkti netinkamo elgesio modelį. Identiteto teorijos šalininkų teigimu, paauglių delinkventinis elgesys yra jų nesėkmingos tapatybės rezultatas.

IŠVADOS

Nesunku pastebėti, kad gyvenimo tempai pastarąjį dešimtmetį yra gerokai greitesni nei anksčiau. Šiuo metu greta neigiamų socialinių ir politinių procesų – didėjančio alkoholizmo, narkomanijos, šeimų nestabilumo – keičiasi ir visuomenės vertybinės orientacijos. Jaunimas, o ypač paaugliai, yra jautrūs minėtiems neigiamiems procesams. Galima teigti, jog jaunas žmogus šiuo metu dažnai atsiduria tam tikrame įtampos lauke, kai visuomenėje egzistuojančios vertybės susiduria su paauglio nesugebėjimu ar nepajėgumu jas užsitikrinti. Šie jaunuoliai dažnai jaučiasi nesuprasti, todėl gali pašlyti jų santykiai su tėvais, draugais, kilti mokymosi sunkumų, pasireikšti nerimas, nuotaikų kaita. Dėl šių priežasčių ši visuomenės grupė gana sunkiai atsispiria pagundai savo poreikius ir visuomenės reikalavimus įgyvendinti neteisėtai. Kai siekiai ir poreikiai yra didesni nei galimybės, atsiranda pavojus, jog, ieškodamas išeities, paauglys sulaužys socialines normas ar įstatymus, todėl jam reikalinga socialinė pagalba ir parama.

LITERATŪRA

1. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005.
2. Dapšys A. Nepilnamečių teisių apsaugos ir jų teisių pažeidimų prevencijos sistemos kūrimo pagrindai Lietuvoje. Vilnius, 1995. P. 45.
3. Justickis V. Akcentuotas nepilnametis nusikaltėlis: (Asmenybė. Nusižengimai. Korekcija). Vilnius, 1993.
4. David G. Myers. Psichologija // Poligrafija ir informatika, 2000, psl. 272–273, 280–282.
5. Nepilnamečių resocializacija. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 2002. P. 18–19.
6. Socialinis darbas. Mokslo darbai. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2005. P. 56.

7. Suslavičius A., Valickas G. Socialinė psichologija teisėtvarkos darbuotojams. Vilnius: Lietuvos teisės akademija, 1999. P. 139–140.
8. Lietuvos vaikai. Statistikos departamentas, 2006, P. 15-18.
9. Valickas G. Psichologinės asocialaus elgesio ištakos. Vilnius: Lietuvos teisės akademija, 1997. P. 12-13, 61.
10. Vitkauskaitė D. Teoriniai socialinio darbo modeliai. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 2001. P. 23–24, 27.
11. Zastrow Ch. Social work with groups: using the class as a group leadership laboratory. California: Thomson Brooks/Cole, 2001.
12. Žukauskienė R. Raidos psichologija. Vilnius: Margi raštai, 2002. P. 68–70, 295.

SOCIAL SUPPORT FOR JUVENILE DELINQUENTC

Dovilė Simanavičiūtė ir Justina Šimėnaitė
Mykolas Romeris University

***Keywords**: juvenile delinquency, adolescence.*

Summary

Juvenile delinquency is a serious problem in our society. This is one of the fields, where social workers practice. Usually, juvenile offender is a teenager, who breaks the law.

The main role of social workers is to change objectionable behaviour into desirable one. For this reason, they use behaviourism and reality therapy in social work with juvenile delinquency.

There are two methods which are used to solve juvenile delinquency problems most often. Reality Therapy is the method of counselling that Dr. Glasser has been teaching since 1965. Some of the basic premises of Reality Therapy are as follows:

- *Focus on the present and avoid discussing the past.*
- *Encourage teenagers to judge their actions by "Is what I am doing getting me closer to what I need?"*
- *Help teenagers create specific, workable plans to succeed in fulfilling their needs, and then follow through by helping them evaluate their progress.*

On the other hand, behaviorism is committed in its fullest and most complete sense to the truth of the following two sets of claims:

- *It is the science of behavior, not the science of mind.*
- *Behavior can be described and explained without making reference to mental events or to internal psychological processes. The sources of behavior are external (in the environment), not internal (in the mind).*

There are many similarities and differences between these therapies. Nevertheless, social workers, who use these methods, try to help juvenile delinquents to cope with problems.

